

Vattentornen är mer än kala betongpelare

De ska inte bara fylla en funktion, utan måste vara vackra också, tycker Eber Ohlsson, vattentornsfantast på VA-verket.

Av David Wästerfors och Pontus Tideman (foto)

MALMÖ. Ett enkelt betongtorn hade räckt, men det måste vara högt. Och höga torn syns på lång väg. Därför ska de helst vara vackra och originella, som landmärken i stadsbilden.

Malmö alla vattentorn har varit dyrare att bygga än de hade behövt vara, säger Eber Ohlsson. Staden har ansträngt sig. Tornen ska ju manifesteras Malmö, inte bara fylla en funktion.

Eber Ohlsson är vattentornsfantast.

Han jobbar på VA-verket i Malmö och har vattentorn som sin stora hobby. Att fråga honom om Malmö vattentorn är, om uttrycket tillåts, som att vrida runt en kran: berättelserna flödar fram.

Det började med att han anordnade en utställning när vattentornen i Hyllie och Oxie stod klara. Sedan skrev han en uppsats i samhällsgeografi om vattentorn, åkte runt och fotograferade dem och reste utomlands för att studera olika torn: i Danmark, Tyskland, Frankrike och Florida. Sedan dess har intresset fortsatt.

Varför finns vattentorn? Från början var orsaken enkel. Ett vattentorn skulle se till att stadsborna fick vatten i kranarna med ett jämnt tryck, förklarar Eber Ohlsson. Därför pumpas vattnet upp i stora behållare på hög höjd för att sedan falla ned och spridas genom alla stadens rör. På detta sätt rinner vattnet med samma tryck hela tiden.

Topografin i Malmö är ju som den är, det vill säga platt, säger Eber Ohlsson. Därför måste vi ha höga torn med vattenreservoarer. På andra håll, där höjdskillnaderna är större, behövs inga torn. Där placeras man helt enkelt magasin på en högt belägen punkt. I Norge, till exempel, är vattentorn inte så vanliga.

För de hus i Malmö som är högre än vattentornen, som Kronprinsen, måste vattnet pumpas upp med en särskild pump. Fallhöjden från vattentornen räcker inte till för att trycka upp vattnet till de översta våningarna. Även lägre

hus har egna pumpar, men främst för att vattentrycket ska förbli detsamma oavsett till vilken våning det leds.

På senare tid har nya pumpar tillverkats, som gör att vattentornen egentligen inte behövs. Därför planerar inte VA-verket några nya. Förutom att åstadkomma ett jämnt tryck i vattenledningarna fungerar vattentornen som uppsamlingsplatser så att tillförseln kan regleras. När vattenförbrukningen minskar lagras vatten i tornen, och när den ökar töms tornen.

Men allt vatten går inte via vattentorn, säger Benny Stoltz, driftchef på Bulltoftaverket, det verk som övervakar Malmö vatten. Vi kan pumpa ut vatten direkt i ledningarna också. Tornen är en del av ett stort ledningssystem.

I slutändan blandas allt vatten, påpekar Benny Stoltz. Därför är det svårt att se vilket vatten som gått via ett torn, och vilket som inte har gjort det.

Nya byggmaterial har tillkommit. Därför är gamla och nya vattentorn konstruerade på olika sätt. Före uppfinnandet av spännbetong, det vill säga armerad betong, var de moderna smala vattentornen med stor reservoar i toppen inte möjliga att bygga. Istället blev tornen jämntjocka, som kompakta pelare.

Eber Ohlsson har rest runt och tagit drygt 4 000 bilder på olika vattentorn i världen. På Internet har han lagt ut en hemsida för vattentornens vänner, länkad till Malmö kommuns sidor. Under rubriken "Ebers vattentorn" har han listat sina internationella favoriter, med bilder och detaljerade beskrivningar.

Ibland är tornen anonyma, ibland städernas stolthet, säger han. Många vattentorn har stor attraktionskraft i början. Alla turister frågar efter dem. Men efter ett tag tänker folk inte på dem.

Och hur är vattentornen i Malmö om man jämför med andra ute i världen?

Pildammstornet är Malmöborna stolta över, tror Eber Ohlsson. Även Hyllie vattentorn anses vackert. Det är en smacker konstruktion. Dessutom syns det tydligt när man kommer från Öresundsbron. Vattentornet i Hyllie kommer att bli besökarnas första intryck av Malmö.

Södervärnstornet är 54 meter högt. Den vattenfyllda toppen är rymlig och används fortfarande. Våningarna under står däremot tomma.

De har försett Malmö med vatten i över 100 år

Malmöns första vattentorn byggdes 1879, det senaste 1973.

MALMÖ. Malmöns sex vattentorn är av alla sorter: pittoreska, romantiska, moderna och funktionella. Fyra av dem används för att leda vatten, två är avställda men har fått nya uppgifter. VA-verket har ansvaret för samtliga.

Kirsebergstornet är Malmöns äldsta, 27 meter högt. Det byggdes 1879 men används inte längre. På 1910-talet förvandlades tornet till bostads-

hus. Vattnet från Kirsebergstornet föll från samma nivå som från Pildammstornet, 31 meter högt. Det senare byggdes 1903. Det ritades av Harald Boklund men blev en misslyckad investering.

Man försökte få ned byggkostnaderna genom att begränsa omfånget, säger Eber Ohlsson på VA-verket. Volymer på behållaren blev därmed alldeles för liten, bara 400 kubikmeter.

Pildammstornet är Malmöns mest pittoreska vattentorn, tycker Eber Ohlsson. Nu används det för konstatställ-

ningar och räknas som en sevärdhet för turister.

Södervärnstornet blev Malmöns nästa vattentorn, 54 meter högt. Dess arkitektur går i jugendstil. Tornet visade sig vara både effektivt och tillräckligt rymligt, förklarar Eber Ohlsson. Det används fortfarande, även om bara toppen är fylld med vatten. Våningarna under står tomma.

Botildenbergstornet på Rosengård, 27 meter högt, byggdes 1949, långt före miljonprogrammets tid då bostadsområdet kring tornet växte fram. Stilen är funktionalistisk. Tornet ritades av då-

varande stadsarkitekten Carl-Axel Stoltz. Vattnet härifrån har samma fallhöjd som vattnet från Södervärnstornet. Även Botildenbergstornet används fortfarande.

Från början fanns det planer på ett inglasat kafé i toppen av Botildenbergstornet, berättar Eber Ohlsson. Det var en gumma som ville investera, men det visade sig till slut att hon inte hade råd.

På 70-talet byggdes tornen i Oxie och Hyllie, moderna torn i stort format. Här syns tydligt att den nya spännbetongen har använts; tornen är smala

nedtill och utsvälda upptill. Tornen kostade också mycket: drygt 3 miljoner kronor för Oxietornet, 8,6 miljoner för tornet i Hyllie.

De nya vattentornen kan fyllas med mer vatten än de äldre. Oxietornets vattenmagasin rymmer drygt 5 600 kubikmeter, vattentornet i Hyllie 10 200 kubikmeter. Det betyder att omkring 10 miljoner liter vatten får plats i Hyllies vattentorn. Södervärnstornets vattenmagasin rymmer knappt en tredjedel av denna volym.

Det tafatsliknande tornet i Hyllie från 1973 är mest impo-

nerande, tycker Eber Ohlsson, 62 meter högt och med en fallhöjd på 21 meter. Vattnet härifrån får ett större tryck än vattnet från de andra tornen.

Tryckskillnaderna ställer inte till några problem eftersom Malmöns kranvatten är uppdelat i tre olika tryckzoner: Varje fallhöjd ger upphov till en tryckzon.

Innanför Ringvägen finns en zon, där Botildenbergstornet och Södervärnstornet ingår. Utanför Ringvägen finns en annan zon, och här ingår vattentornet i Hyllie. Oxie bildar en egen zon.

Malmö vatten allt mjukare

MALMÖ. Sedan april pågår ett stort arbete för att sänka kalkhalten i Malmö kranvatten.

Vattenverket i Vomb, som tillsammans med Bulltoftaverket förser Malmö med vatten, har startat en avhärdsningsanläggning.

Malmöborna har på detta sätt fått ett mjukare vatten. Hårdheten på vattnet har gått ner från tolv till sju så kallade hårdhetsgrader.

Förändringen genomförs främst för att koppars i vattenledningarna inte ska lösas ut och hamna i avloppsverket. Metallen gör att slammet från verket inte kan läggas ut på åkrarna.

Vi var i princip klara i början av juni, säger Sven Widing på VA-verket. Nu återstår bara de centrala delarna av stan. Där kommer det nya vattnet inom de närmaste veckorna.

Bygget av den nya ringvägen har fördröjt arbetet, berättar Sven Widing. Vägen korsar ledningarna på tre ställen, och ledningarna måste därför flyttas.

Hur märker man det nya vattnet?

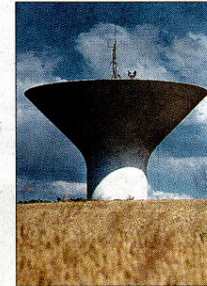
Kalkutfällningarna försvinner. Det blir inga vita fläckarna i kastruller eller på diskbänken. Dessutom går det åt mindre tvättmedel när man tvättar, säger Sven Widing.

Kirsebergstornet är Malmöns äldsta vattentorn, byggt 1879. Det gjordes redan på 1910-talet om till bostäder.

Det pittoreska Pildammstornet, byggt 1903, är ett av Malmös turismått. Det används inte längre för Malmö vattenförsörjning.

Vattentornet i Oxie ingår i en särskild vattenledningszon, som försörjer Oxieborna med vatten. Det byggdes på 70-talet.

Det funktionalistiska Botildenbergstornet ritades av dåvarande stadsarkitekten Carl-Axel Stoltz. Just nu målas det om.